

Cikada

Carola Bauchohl: Ich muß mit Dir reden.

Cikada; Christian Eggen (dir); Carola Bauchohl (samples)

2L

Vid en första genomlyssning på skivan sitter jag på motionscykeln. Carola Bauchohls musik är kanske inget självklart val till ett träningspass, men den faller helt på plats. Här finns en ingrediens i musiken som för tankarna till aktivitet, arbete, redskap; till platser som verkstad eller träningslokal. Associationerna framkallas av statistik upprepade mönster, ofta med en maskinell karaktär, välbekanta instrumentklanger blandade med mekaniska artefakter. De låter ibland mödosamt utförda, men lika ofta med en lekfull lätthet. Musikernas aktivitet får ett performativt drag; den leder inte fram till någon fysisk produkt, men den gör något med den som betraktar och lyssnar till skeendet.

Vid sidan av denna påtagligt fysiska aktivitet finns ett drag av kommunikation, en dialog mellan klangerna och de utförande musikerna. Som det slås fast i skivans titel: »Jag måste tala med dig.«

Carola Bauchohl bygger i varje stycke upp en klangarsenal där musikerna både trakterar sina instrument och en uppsättning andra klangkällor som inte vanligtvis används i musiksammanhang. Det finns ingen hierarki som ger de traditionella instrumenten något företräde, utan hon integrerar

klangerna alltefter den funktion de fyller i ett specifikt musikaliskt sammanhang. Om det är något som kan uppfattas som ett främmande element i sammanhanget så är det faktiskt när det förekommer mer traditionellt instrumentspel, inte minst när Bauchohl med nostalgisk återblick anspelar på den romantiska repertoaren, som i sluttakterna i av ett av verken.

Carola Bauchohl verkar inte höra till de tonsättare som bemödar sig om en unik övergripande idé redan innan verket börjar ta form. I stället får jag intryck av att hon börjar i en annan ända; med det konkreta klingande, som noggrant provats ut i samarbete med musikerna och som sedan får vägleda henne i utformningen av partituret. Med denna grundförutsättning för Bauchohl musik i åtanke hör jag verken på skivan lika mycket som olika delar i ett större verk, som en vidarebeskrivning av hennes oeuvre sedan tidigt 1980-tal.

Av de fyra verken på denna skiva har två blivit komponerade direkt för Cikada: *Laufwerk* (2011) och *Sog* (2013). De uppfördes vid Sound of Stockholm 2013 och blev en av den festivalens höjdpunkter. De kompletteras med två något äldre verk, *Treibstoff* (1995) samt *Keil* (2000). Det går inte att ta miste på det engagemang och den förtrogenhet som ensemblen har med Bauchohls klangvärld, något som har förstärkts genom direkt samarbete med henne de senaste åren.

Gillar man Bauchohls sätt att skapa musik med både humoristiska och djupsinniga drag, en färgrik klangpalett och en

underliggande teatralitet, då tror jag man har lätt att ta till sig den här skivan rakt igenom. I ett parti använder hela ensemblen sina röster, för att i talkör ironiskt kommentera det möjliga eller omöjliga i att utföra vissa traditionellt instrumentspel, inte minst när Bauchohl går ett steg för långt i uppsluppenhet och litet närmar sig det studentikosa.

Det norska bolaget 2L har en mycket hög ambition vad gäller ljudkvaliteten på sina utgåvor, och Bauchohl-skivan är ett fynd för audiofiler. Detta understryks av att utgåvan innehåller både SACD- och Blue-ray-formaten.

Kenneth Karlsson, Cikadas pianist och konstnärlige ledare, har skrivit en fin text om arbetet med Bauchohl och hennes musik. Här finns en litet lustig blandning av svenska och norska som man undrar över om den är avsiktlig, eller bara inte blivit ordentligt korrekturläst. Carola Bauchohl bidrar också med egna kommentarer till musiken.

Peter Söderberg

Martin Fröst Nordic Concertos

2L

Den här CD:n är en återutgivning av inspelningar av nordiska klarinettkonserter som tidigare funnits spridda på andra fonogram. Det centrala här är således solisten Martin Fröst och inte de fyra tonsättarna Anders Hillborg, Vagn Holmboe, Karin Rehnqvist och Bernhard Henrik

Crusell. Och skivan visar verkligen vilken enastående virtuos, musikalisk och mångsidig musiker Fröst är. De som är specialintresserade av tonsättarna har förmodligen redan originalskivorna. För dem som inte har det är en fördel med en sådan här sammanställning att man får tillfälle att lyssna på musik som man annars kanske aldrig hade kommit i kontakt med.

Jag hade exempelvis inte hört den danske tonsättaren Vagn Holmboes (1909–96) *Koncert nr. 3* för klarinet och kammarorkester förut. Om Holmboe idag överhuvudtaget är känd i Sverige är det väl snarast som lärare till Per Nørgård. Men hans rika produktion (närmare 400 verk) innehåller mycket musik av hög kvalitet, inte minst de 13 symfonierna, som helt klart förtjänar en närmare bekantskap. *Koncert nr. 3* är ett relativt tidigt verk (1940–42) skrivet i en musikalisk och diverterande neoklassisk stil, och det är ett attraktivt och fångslande stycke som jag omedelbart fann mycket tilltalande.

Inte heller hade jag hört Karin Rehnqvists *On a Distant Shore* (2002), som består av fem relativt korta satser som karaktärsmissigt kontrasterar starkt mot varandra. Kompositören benämner verket ett poem för klarinet och orkester och resultatet är oenkligen en mycket poetisk och suggestiv musik. Konserten är inte lika slagkraftig som Holmboes och Hillborgs klarinettkonserter, men jag tyckte ändå omedelbart om den och den vann helt klart på att höras flera gånger.

Huvudverket på skivan är

utan tvekan Anders Hillborgs klarinettkonsert *Peacock Tales*, uruppförd 1998 men sedan reviderad i flera omgångar. Inspelningen är gjord 2001 och även om den på alla sätt är utmärkt hade det varit intressant med en ny inspelning av detta mycket frekvent framförda stycke. Dels för att Fröst säkert har utvecklat sin tolkning sedan början av 2000-talet, dels för att Hillborg gjort förändringar efter att inspelningen gjordes. Exempelvis spelar Fröst i en av de improviserade kadenserna ett citat från Puccinis *Sången till livet* som Hillborg sedan bett honom ta bort då han inte tycker att det hör hemma i verket.

Bernhard Henrik Crusells (1775–1838) *Introduktion och air suédois* för klarinet och orkester op. 12 (felaktigt angivet som 124 på skivan) ger visserligen prov på Frösts mångsidighet, men verket känns ganska apart efter de tre 1900-talskonserterna. Enligt min mening hade det varit bättre att komplettera dessa med Frösts inspelningar av Hillborgs *Tampere Raw* och *Påfågelsögonblick* (båda för klarinet och piano), två stycken som i bearbetad form ligger till grund för delar i klarinettkonserten och som därför hade varit intressanta att kunna ta del av på samma skiva.

Joakim Tillman

Song Circus

Anatomy of Sound
Musik av Ruben Sverre Gjertsen och Ole-Henrik Moe

2L

Song Circus är en vokalsemblem med hemvist i Stavanger. De sex kvinnliga sångarna leds av Liv Runesdatter, och man har sedan 2009 inriktat sig på nutida repertoar och improvisation. Song Circus har samarbetat med specialister på ny vokalmusik som Trevor Wishart, Jaap Blonk och David Moss. Under en fyraårsperiod som sträcker sig till 2018 arbetar ensemblen nu med ett ambitiöst koncept kallat *Anatomy of Sound*, vilket inbegriper åtta projekt med femton kompositörer. Syftet är att utforska och expandera de uttryck och klanger som kan utvinna ur rösten. Det gör man utifrån en rad olika vinklar, däribland historiska, teoretiska, fenomenologiska och konstnärliga.

På en skiva på norska 2L presenteras två av de färdiga verken i *Anatomy of Sound*. Under flera år har ensemblen arbetat med Ruben Sverre Gjertsen (född 1977) kring tillkomsten av hans *Landscape with Figures*. Det har även ingått i ett forskningsprojekt som bedrivits vid universitet i Bergen med inriktning på notationssystem, experimentella rösttekniker och olika tonsystem. *Landscape with Figures* är ett stort anlagt verk i tolv delar med en till viss del öppen form. Partituret är i övrigt högst detaljerat och ställer anspråk på en avsevärd virtuositet och behärskning

av skilda vokaltekniker. Vid sidan av rösterna använder sig Gjertsen av syntetiska klanger som har en viktig funktion i musiken och som vid framförandet återges i åtta eller sexton kanaler.

Liksom Gjertsens musik i övrigt är detta mycket intrikat, klangligt raffinerat och virtuost. Kärnan i *Landscape with Figures* utgörs till stor del av växelspelen mellan de akustiska rösterna och elektroniska klanger, hur de låter sig förändras eller utgör motpoler till varandra. Även om Gjertsen tillämpar ny teknologi så finns en del klangmaterial i elektroniken som har kopplingar till den tidigaste elektroakustiska musiken. När detta kombineras med röstklanger uppstår så ett visst släktskap med pionjärverk som Stockhausens *Gesang der Jünglinge*, utan att musiken i övrigt har någon retrospektiv karaktär. I stället Gjertsen utforskar röstorganets alla möjligheter kan man även se en fortsättning på Schnebels experimentella vokalmusik eller Ferneyhoughs *Time and Motion Study III*.

Ole-Henrik Moe (född 1966) har främst gjort sig känd som violinist och för sina verk för stråkbearbetningar. Han har bland annat samarbetat med Arditti-kvartetten. *Persefone* är komponerat för fem sångerskor och inkorporerar även ljud från vinglas i musiken. Moe har beskrivit verket som en strukturell studie i röstklanger, dynamik och mikrotonalitet. Inspirationen till *Persefone* kom från Morton Feldmans musik, varifrån Moe anammat grundläggande drag som det långsamma tempot

och den svaga dynamiken. Det är dock långt ifrån frågan om något Feldman-epigoneri. Även om Moe drar ut tystnaden och långsamheten mot ett statiskt tillstånd så sker det i ett komprimerat förlopp på tolv minuter, i motsats till Feldmans sena verk som kan genomgå timplånga processer. Jag uppfattar också hos Moe en ansats till ett mer långdraget förlopp som hade varit spännande att ta del av, men *Persefone* står sig mycket bra i det befintliga formatet.

Kombinationen av röster och glasharmonika, men även de experimentella vokalteknikerna, har också en föregångare i Heinz Holliger och hans viktiga vokalverk *Die Jahreszeiten*, även om några uppenbara likheter mellan de båda verken inte gör sig gällande.

Gjertsen använder sig av text av Demian Vitanza och James Joyce, som dock sällan träder fram explicit, medan Moe helt avstår från någon textlig förlaga i sitt verk. Detta vittnar möjligen om en trend inom Anatomy of Sound-konceptet att främst intressera sig för röstens uttrycksmöjligheter utan att artikulera ett semantiskt innehåll.

Musiken är inspelad i Uranienborg kirke i Oslo, med den noggrannhet och som kännetecknar 2L. Omsorgen om ljudkvaliteten blir befast genom att utgåvan innehåller skivor i formaten SACD (5,0 + stereo) och Blue-ray (även Auro-3D). Här kan man hoppas på att fler verk blir dokumenterade på skiva och på 2L finns sådana planer för den framtida utgivningen.

Peter Söderberg

Neue Vocalsolisten Stuttgart, SWR Vokalensemble

Marcus Creed (dir.)
Georges Aperghis:
Wölfli-Kantata.

Cypros

Schweizaren Adolf Wölfli har länge utgjort inspiration för konstnärer ur skilda kategorier. Wölfli, som diagnosticerades med schizofreni och nästan hela sitt vuxna liv satt internerad på den psykiatriska kliniken Waldau nära Bern, skapade ett mycket omfattande verk av bilder och texter men även musik, som nedtecknades i en egenartad notation. Wölfli:s verk blev känt först många år efter hans död 1930 och uppmärksammades av bland andra Jean Dubuffet. Studier av hans verk bidrog både till att uppmärksamma det terapeutiska värdet i konstnärligt skapande hos mentalt sjuka samt att detta fick erkännande som en egen genre inom bildkonsten: art brut. En stor utställning med Wölfli:s bilder visades på Moderna Museet i Stockholm 1977, vilket faktiskt var ett av de första tillfällena då hans verk presenterades utanför hemlandet.

Bland dem som tagit Wölfli till utgångspunkt för musikverk hör så olikartade tonsättare Lucia Ronchetti, Wolfgang Rihm, Per Nørgård, Georg Friedrich Haas och Brian Ferneyhough. Och inte minst Georges Aperghis, som i ett flertal verk tagit starka intryck av den fiktiva och fascinerande värld som Wölfli gestaltade med olika medel.

På CD finns nu Aperghis *Wölfli-Kantata* som komponerades 2001–2005 och är ett

verk för kör och solröster i fem delar (som utgör självständiga verk i sig). Här är det Wölfli:s texter som Aperghis använt sig av. Wölfli efterlämnade ett skriftligt verk som uppgår till mer än 25000 sidor samlade i 45 volymer. Innehållet är en brokig blandning av självbiografiska uppteckningar, berättelser, dikter. Det utgör i någon mån en parallell till Carl Fredrik Hills stora versmanuskript *Nagug – Dikter och författarskap på några språk*, också det författat i sjukdomstillståndets inre exil.

Med tanke på att en huvuddel av Aperghis verk utgörs av experimentell vokalmusik och musikdramatik, samt att han själv är verksam som poet, är det inte svårt att föreställa sig hans intresse för Wölfli:s produktion. Det Aperghis tar fasta på i *Wölfli-Kantata* är framför allt texternas fonetiska egenskaper och dikternas teknik med alliterationer och upprepningar. Där finns också en manisk besatthet av siffror, något som Aperghis tagit fasta på. Det semantiska innehållet, i den mån detta blir något gripbart i Wölfli:s texter, får en underordnad roll i Aperghis tonsättningar. Om Aperghis även tagit intryck av Wölfli:s nedtecknade musik är oklart. Det är först på senare år som försök har gjorts i musikvetenskapliga sammanhang att dechiffrera den helt egna notationsform som Wölfli använde sig av.

Det som är direkt slående när man lyssnar på *Wölfli-Kantata* är den säregna röstbehandlingen. Aperghis har alltsedan banbrytande tidiga verk som *Récitations* (1978) för solröst utforskat röstens möjligheter till nya uttryck. Han har huvud-

sakligen komponerat för kvinnröster och i många verk även införlivat skådespelare, både för deras annorlunda röstkvaliteter och som ett utslag av hans intresse för sceniska gestaltningar. (Redan 1976 grundade han teatergruppen Atelier Théâtre et Musique.) *Wölfli-Kantata* är nu visserligen ett konsertant verk, men liksom i nästan alla Aperghis verk finns i denna musik ett starkt teatralt drag. Hans erfarenhet av teater och musikdramatik gör också att en speciell typ av dramaturgi, som vanligtvis helt går emot i denna musik ett starkt teatralt drag. Hans erfarenhet av teater och musikdramatik gör också att en speciell typ av dramaturgi, som vanligtvis helt går emot i denna musik ett starkt teatralt drag. Hans erfarenhet av teater och musikdramatik gör också att en speciell typ av dramaturgi, som vanligtvis helt går emot i denna musik ett starkt teatralt drag. Hans erfarenhet av teater och musikdramatik gör också att en speciell typ av dramaturgi, som vanligtvis helt går emot i denna musik ett starkt teatralt drag.

Wölfli-Kantata utgör i mitt tycke en kulmen och syntes av de många vokalverk som Aperghis har skapat sedan 1970-talet, något som idag kanske bara har en motsvarighet hos Salvatore Sciarrino. Musiken framförs på kongenial sätt av Neue Vocalsolisten Stuttgart och SWR Vokalensemble under ledning av Marcus Creed.

Peter Söderberg

FOTO: MARTIN SIGMUND